

آیین‌نامه اجرایی قانون انطباق امور اداری و فنی مؤسسات پزشکی با موازین شرع مقدس

۴ آبان ۱۴۰۵

فهرست مطالب

۱	چهارچوب حقوقی و دامنه شمول آیین‌نامه
۱	شورای عالی انطباق: تشکیل و وظایف
۲	کارگروه (کمیته) انطباق دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی
۲	موازین ارائه خدمات تشخیصی، درمانی و مراقبتی
۲	پوشش، حریم و رفتار در مؤسسات پزشکی
۳	نظارت، مسئولیت اجرا و تفویض اختیار
۳	متن کامل آیین‌نامه

۱ چهارچوب حقوقی و دامنه شمول آیین‌نامه

این سند، متن مصوب «آیین‌نامه اجرایی قانون انطباق امور اداری و فنی مؤسسات پزشکی با موازین شرع مقدس» را همراه با شرح ساختار نظارتی آن ارائه می‌کند. هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۰۶/۱۴ به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و به استناد ماده (۷) قانون انطباق امور اداری و فنی مؤسسات پزشکی با موازین شرع مقدس - مصوب ۱۳۷۷ - این آیین‌نامه را تصویب کرد؛ متن آن در شماره ۱۶۴۸۲ مورخ ۱۳۸۰/۰۷/۰۷ روزنامه رسمی (شماره ۲۸۶۳۴) منتشر شده است (rc.majlis.ir).

موضوع آیین‌نامه، مؤسسات پزشکی موضوع ماده (۱) قانون است. بر اساس این ماده، قانون بر کلیه مراکز پزشکی و وابسته به پزشکی - نظیر بیمارستان، زایشگاه، آسایشگاه، آزمایشگاه، پلی‌کلینیک‌ها، مطب پزشکان و داروخانه‌ها، مؤسسات فیزیوتراپی و الکتروفیزیوتراپی و هیدروتراپی، آزمایشگاه‌های تشخیص و پژوهشی، درمانگاه، رادیولوژی، مراکز پزشکی هسته‌ای، مراکز بهداشتی درمانی شهری و روستایی، بخش‌های تزریق و پانسمان و هر تشکیلاتی که به هر نام و عنوان با اجازه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ایجاد شده یا خواهد شد - اعم از بخش دولتی، خصوصی و خیریه، و کلیه کارکنان فنی، اداری و خدماتی آن‌ها حاکم است (rc.majlis.ir). تبصره ماده ۱ آیین‌نامه نیز کلیه دستگاه‌ها و مؤسساتی را که به امر بهداشت و درمان می‌پردازند و شمول مقررات بر آن‌ها مستلزم ذکر نام است، مشمول رعایت این آیین‌نامه کرده است.

۲ شورای عالی انطباق: تشکیل و وظایف

در اجرای ماده (۳) قانون، «شورای عالی انطباق» به ریاست وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل می‌شود. اعضای شورا برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند و تجدید عضویت آن‌ها بلامانع است. شورا همچنین می‌تواند

حسب مورد از افراد صاحب‌نظر بدون حق رأی برای حضور در جلسات دعوت کند.

ماده ۳ آیین‌نامه وظایف شورا را در تهِ بند برشمرده است: بهبود کاربرد موازین شرعی در چارچوب قانون و بررسی طرح‌های ذی‌ربط؛ نظارت بر حسن اجرای قانون و آیین‌نامه و دستورالعمل‌های مصوب شورا؛ تدوین دستورالعمل‌های مربوط به حدود انطباق امور آموزشی آموزش‌دهندگان و آموزش‌گیرندگان به پیشنهاد معاونت مربوط؛ نظارت بر عملکرد کارگروه‌های (کمیته‌های) انطباق دانشگاه‌ها، ارزشیابی فعالیت‌های آن‌ها و بررسی شکایت‌های واصله؛ تدوین و تصویب دستورالعمل‌های نظارت بر اجرای قانون؛ تعیین و معرفی نماینده برای شوراها و کمیسیون‌های موضوع قانون به درخواست مراجع ذی‌ربط؛ رسیدگی به اموری که مستلزم نظارت شورا است؛ تدوین آیین‌نامه‌های داخلی شورا؛ و انجام امور فرهنگی مرتبط از طریق دستگاه‌های فرهنگی و سایر مراجع ذی‌ربط. تبصره این ماده تصریح می‌کند که دبیرخانه شورا در حوزه معاونت ذی‌ربط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل می‌شود و امور مربوط به شورا از این طریق انجام می‌گیرد.

۳ کارگروه (کمیته) انطباق دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی

بر پایه ماده ۴ آیین‌نامه، رؤسای دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی مکلف‌اند در حوزه مسئولیت خود «کارگروه (کمیته) انطباق امور پزشکی با موازین شرع مقدس» را تشکیل دهند. اعضای این کارگروه عبارت‌اند از: رئیس دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی (رئیس کارگروه)؛ معاونان دانشگاه یا دانشکده؛ رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه یا دانشکده؛ رئیس سازمان نظام پزشکی محل دانشگاه؛ رئیس حوزه قضایی محل دانشگاه یا دانشکده یا معاون وی؛ و دو نفر از صاحب‌نظران به انتخاب رئیس دانشگاه یا دانشکده که دست‌کم یکی از آن‌ها باید از میان بانوان باشد.

بر اساس تبصره‌های این ماده، اعضای انتخابی موضوع بند «ج» برای مدت دو سال منصوب می‌شوند و تجدید عضویت آن‌ها بلامانع است. شورا موظف است دستورالعمل اداره جلسات و رسیدگی به امور جاری کارگروه‌ها را ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن آیین‌نامه تهیه و وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آن را ابلاغ کند. کارگروه‌های انطباق بر کلیه مؤسسات پزشکی واقع در محدوده مسئولیت دانشگاه یا دانشکده مربوط نظارت می‌کنند و مانند شورا می‌توانند از افراد صاحب‌نظر بدون حق رأی به جلسات دعوت کنند.

۴ موازین ارائه خدمات تشخیصی، درمانی و مراقبتی

ماده ۵ مقرر می‌دارد اقدامات تشخیصی، درمانی و مراقبتی در مؤسسات پزشکی باید با حفظ حق اختیار بیمار، بر اساس موازین شرعی و قانونی و اصول پزشکی، توسط کارکنان فنی هم‌جنس انجام شود، مگر در مواردی که به علت ضرورت این امر امکان‌پذیر نباشد. تشخیص حدود و موارد ضرورت نیز بر اساس دستورالعمل‌هایی است که پس از تصویب شورا توسط وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به مؤسسات پزشکی ابلاغ می‌شود.

طبق ماده ۶، در معاینه‌های مربوط به زنان و زایمان که در موارد ضرورت توسط افراد غیرهم‌جنس انجام می‌شود، حضور یکی از محارم بیمار یا یک نفر از کارکنان فنی زن الزامی است؛ در سایر معاینه‌ها نیز در صورت درخواست بیمار یا پزشک، حضور یکی از محارم بیمار بلامانع است. در مقابل، ماده ۷ اصل حیاتی را تثبیت کرده است: در فوریت‌های پزشکی و ارائه خدمات اورژانسی، حفظ حیات و سلامتی بیمار در اولویت قرار دارد.

۵ پوشش، حریم و رفتار در مؤسسات پزشکی

مواد ۸ تا ۱۴ و ۱۷ آیین‌نامه به الزامات پوشش، تفکیک فضاها، رفتار حرفه‌ای و مراقبت از بیماران می‌پردازند. بر این اساس، کلیه کارکنان مؤسسات پزشکی مکلف به رعایت پوشش کامل اسلامی‌اند (ماده ۸) و رفتار آنان با یکدیگر، بیماران و مراجعان باید بر اساس اخلاق حسنه، احترام به کرامت انسانی، موازین اسلامی و عرفی جامعه اسلامی و اصل رضایتمندی بیماران باشد (ماده ۹). مراجعه کارکنان اداری، فنی و خدماتی زن و مرد به قسمت‌های مختلف تشخیصی درمانی، در صورت لزوم، باید با رعایت کامل ضوابط اسلامی و کسب اجازه از مسئول بخش مربوط باشد (ماده ۱۰).

در کلیه مؤسسات پزشکی، قسمت‌های مختص خانم‌ها و آقایان - شامل بخش‌ها، رختکن‌ها، پاییون‌ها، غذاخوری‌ها و اتاق‌های بستری بیماران - باید از هم جدا باشند و در صورت فقدان امکانات کافی، به هر نحو ممکن حریم‌ها رعایت شود (ماده ۱۱). پوشش کارکنان فنی هنگام کار باید متناسب با کار مربوط و ضوابط اسلامی باشد و حدود و فرم لباس کارکنان فنی و بیماران مرد و زن توسط شورا تدوین و ابلاغ می‌شود (مواد ۱۲ و ۱۳). جابه‌جایی بیماران نیز باید با رعایت پوشش کامل و در صورت امکان به همراه یکی از کارکنان هم‌جنس یا یکی از محارم بیمار صورت گیرد (ماده ۱۴). ماده ۱۷ در بعد معنوی، مؤسسات پزشکی را موظف کرده است با رعایت اصول پزشکی، مراقبت‌های ضروری و آسایش سایر بیماران، حتی‌الامکان برای انجام فرایض مذهبی بیماران محتضر و ایجاد فرصت برای خانواده آنان شرایط لازم را فراهم آورند.

۶ نظارت، مسئولیت اجرا و تفویض اختیار

ساختار نظارت بر اجرای آیین‌نامه چندلایه است. طبق ماده ۱۵، معاونت‌های مربوط دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی موظف‌اند در قالب بازرسی‌های مستمر و ارزشیابی‌های مداوم، بر فعالیت مؤسسات پزشکی بر اساس استانداردهای مصوب نظارت کنند و موارد لازم را به کارگروه (کمیته) انطباق دانشگاه یا دانشکده منعکس نمایند؛ کارگروه یادشده در صورت احراز وقوع تخلف، موارد را به مراجع ذیصلاح مانند نظام پزشکی و هیئت‌های تخلفات معرفی می‌کند. تبصره این ماده به شورا و کارگروه انطباق اجازه می‌دهد نسبت به اعزام بازرسان ویژه و انعکاس گزارش مربوط به دانشگاه یا دانشکده اقدام کنند.

مسئولیت اجرا نیز مشخص است: بر اساس ماده ۱۶، رؤسای دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی‌درمانی، مسئولان فنی و مدیران بیمارستان‌ها و واحدهای بهداشتی‌درمانی مسئول اجرای این آیین‌نامه و نظارت بر عملکرد مؤسسات پزشکی در این چارچوب‌اند. سرانجام، ماده ۱۸ به وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه می‌دهد با حفظ مسئولیت، همه یا بخشی از وظایف خود در اجرای قانون و آیین‌نامه را به شورا تفویض کند.

۷ متن کامل آیین‌نامه

متن مصوب هیئت وزیران (مصوب ۱۳۸۰/۰۶/۱۴) ماده به ماده با ویرایش نگارشی \n\n: ماده ۱ - مؤسسات پزشکی موضوع این آیین‌نامه، مراکز موضوع ماده (۱) قانون انطباق امور اداری و فنی مؤسسات پزشکی با موازین شرع مقدس - مصوب ۱۳۷۷ - (که از این پس در این آیین‌نامه «قانون» نامیده می‌شود) هستند \n\n. تبصره - کلیه دستگاه‌ها و مؤسساتی که شمول مقررات بر آن‌ها مستلزم ذکر نام است و به امر بهداشت و درمان می‌پردازند، موظفند مقررات این آیین‌نامه را رعایت نمایند \n\n. ماده ۲ - در اجرای ماده (۳) قانون، شورای عالی انطباق (که در این آیین‌نامه «شورا» نامیده می‌شود) به ریاست وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل می‌شود \n\n. تبصره ۱ - اعضای شورا برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند و تجدید عضویت آن‌ها بلامانع است \n\n. تبصره ۲ - شورا می‌تواند از افراد صاحب‌نظر حسب مورد و بدون حق رأی برای حضور در جلسه دعوت نماید \n\n. ماده ۳ - وظایف شورا عبارت است از \n\n: الف) بهبود کاربرد موازین شرعی در چارچوب قانون و بررسی طرح‌های ذی‌ربط؛ ب) نظارت بر حسن اجرای قانون و این آیین‌نامه و دستورالعمل‌های مصوب شورا؛ پ) تدوین دستورالعمل‌های مربوط به چگونگی و حدود انطباق امور آموزشی آموزش‌دهندگان و آموزش‌گیرندگان با قانون، به پیشنهاد معاونت مربوط در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ ت) نظارت بر عملکرد کارگروه‌های (کمیته‌های) انطباق دانشگاه‌ها و ارزشیابی کلیه فعالیت‌های آن‌ها، ارجاع نتیجه ارزشیابی به مراجع ذیصلاح و بررسی شکایت‌های واصله در خصوص عملکرد کارگروه‌ها (کمیته‌ها)؛ ث) تدوین و تصویب دستورالعمل‌های چگونگی نظارت بر اجرای قانون و این آیین‌نامه و سایر دستورالعمل‌های اجرایی مورد نیاز؛ ج) تعیین و معرفی نماینده برای شوراها و کمیسیون‌هایی که باید با رعایت قانون و این آیین‌نامه فعالیت نمایند، در صورت درخواست مراجع ذی‌ربط؛ چ) رسیدگی به کلیه اموری که به منظور اجرای قانون و رعایت موازین شرعی مستلزم نظارت شورا است؛ ح) تدوین آیین‌نامه‌های داخلی شورا؛ خ) انجام امور فرهنگی مرتبط با اجرای این آیین‌نامه از طریق دستگاه‌های فرهنگی و سایر مراجع ذی‌ربط \n\n. تبصره - دبیرخانه شورا در حوزه معاونت ذی‌ربط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل و امور مربوط به شورا از این طریق انجام می‌شود \n\n. ماده ۴ - در اجرای تبصره (۲) ماده (۳) قانون، رؤسای دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی موظف به تشکیل کارگروه (کمیته) انطباق امور پزشکی با موازین شرع مقدس - که در این آیین‌نامه «کارگروه (کمیته) انطباق» نامیده می‌شود - در حوزه مسئولیت خود هستند. اعضای آن عبارت‌اند از \n\n: الف) رئیس دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی

– رئیس کارگروه (کمیته)؛ ب) معاونان دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی؛ پ) رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه یا دانشکده؛ ت) رئیس سازمان نظام پزشکی محل دانشگاه؛ ث) رئیس حوزه قضایی محل دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی یا معاون وی؛ ج) دو نفر از صاحب‌نظران به انتخاب رئیس دانشگاه یا دانشکده که دست‌کم یک نفر از آن‌ها از میان بانوان باشند. تبصره ۱ – اعضای انتخابی موضوع بند «ج» برای مدت دو سال منصوب می‌شوند و تجدید عضویت آن‌ها بلامانع است. تبصره ۲ – دستورالعمل اداره جلسات و رسیدگی به امور جاری کارگروه‌های (کمیته‌های) یادشده ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این آیین‌نامه توسط شورا تهیه و توسط وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به آن‌ها ابلاغ می‌شود. تبصره ۳ – کارگروه‌های (کمیته‌های) انطباق دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی بر کلیه مؤسسات پزشکی واقع در محدوده مسئولیت دانشگاه یا دانشکده مربوط در چارچوب مقررات این آیین‌نامه نظارت می‌نمایند. تبصره ۴ – کارگروه‌های (کمیته‌های) موضوع این ماده می‌توانند از افراد صاحب‌نظر حسب مورد و بدون حق رأی برای حضور در جلسه دعوت به عمل آورند. ماده ۵ – اقدامات تشخیصی، درمانی و مراقبتی در مؤسسات پزشکی باید با حفظ حق اختیار بیمار، بر اساس موازین شرعی، قانونی و اصول پزشکی، توسط کارکنان فنی هم‌جنس به عمل آید، مگر در مواردی که به علت ضرورت این امر امکان‌پذیر نباشد. تبصره – تشخیص حدود و موارد ضرورت بر اساس دستورالعمل‌هایی است که پس از تصویب شورا توسط وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به مؤسسات پزشکی ابلاغ می‌شود. ماده ۶ – در معاینه‌های مربوط به زنان و زایمان که در موارد ضرورت توسط افراد غیرهم‌جنس انجام می‌شود، حضور یکی از محارم بیمار یا یک نفر از کارکنان فنی زن الزامی است. تبصره – در سایر معاینه‌ها، در صورت درخواست بیمار یا پزشک، حضور یکی از محارم بیمار بلامانع است. ماده ۷ – در مورد فوریت‌های پزشکی و ارائه خدمات اورژانسی، حفظ حیات و سلامتی بیمار در اولویت است. ماده ۸ – کلیه کارکنان مؤسسات پزشکی مکلف به رعایت پوشش کامل اسلامی هستند. ماده ۹ – رفتار کلیه کارکنان مؤسسات پزشکی با یکدیگر، بیماران و مراجعان باید بر اساس اخلاق حسنه، احترام به کرامت انسانی، رعایت موازین اسلامی و عرفی جامعه اسلامی و اصل رضایت‌مندی بیماران باشد. ماده ۱۰ – مراجعه کارکنان اداری، فنی و خدماتی اعم از زن و مرد به قسمت‌های مختلف تشخیصی درمانی، در صورت لزوم، باید با رعایت کامل ضوابط اسلامی و کسب اجازه از مسئول بخش مربوط باشد. ماده ۱۱ – در کلیه مؤسسات پزشکی، قسمت‌های مختص خانم‌ها و آقایان شامل بخش‌ها، رختکن‌ها، پویون‌ها، غذاخوری‌ها، اتاق‌های بستری بیماران و امثال آن‌ها باید از هم جدا باشند. تبصره – در صورت فقدان امکانات کافی برای اجرای این ماده، باید به هر نحو ممکن حریم‌ها رعایت شود. ماده ۱۲ – پوشش کارکنان فنی مؤسسات در موقع انجام کار باید متناسب با کار مربوط و ضوابط اسلامی باشد. تبصره – حدود و فرم لباس‌های کارکنان فنی مرد و زن، متناسب با کار مربوط، توسط شورا تدوین و ابلاغ می‌شود. ماده ۱۳ – پوشش بیماران در طول دریافت خدمات تشخیصی، درمانی و مراقبتی باید بر اساس تأمین امنیت روانی بیمار، حفظ حریم او، رعایت کامل موازین شرعی و اخلاق پزشکی و متناسب با خدمات تخصصی باشد. تبصره – حدود و فرم لباس‌های بیماران مرد و زن در بخش‌های مختلف مؤسسات پزشکی توسط شورا تدوین و ابلاغ می‌شود. ماده ۱۴ – جابه‌جایی بیماران در مؤسسات پزشکی باید با رعایت پوشش کامل و در صورت امکان، به همراه یکی از کارکنان هم‌جنس یا یکی از محارم بیمار صورت گیرد. ماده ۱۵ – معاونت‌های مربوط دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی موظفند ضمن بازرسی‌های مستمر و ارزشیابی‌های مداوم از حسن اجرای این آیین‌نامه در قالب استانداردهای مصوب، بر فعالیت مؤسسات پزشکی نظارت و موارد لازم را به کارگروه (کمیته) انطباق دانشگاه یا دانشکده منعکس نمایند. کارگروه یادشده با احراز وقوع تخلف، موارد را به مراجع ذیصلاح مانند نظام پزشکی و هیئت‌های تخلفات معرفی می‌نماید. تبصره – شورا و کارگروه (کمیته) انطباق دانشگاه یا دانشکده می‌توانند نسبت به اعزام بازرسان ویژه و انعکاس گزارش مربوط به دانشگاه یا دانشکده اقدام نمایند. ماده ۱۶ – رؤسای دانشگاه‌ها و دانشکده‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی، مسئولان فنی و مدیران بیمارستان‌ها و واحدهای بهداشتی درمانی، مسئول اجرای این آیین‌نامه و نظارت بر عملکرد مؤسسات پزشکی در این چارچوب هستند. ماده ۱۷ – مؤسسات پزشکی موظفند به منظور احترام به معتقدات مذهبی بیماران محتضر، با رعایت اصول پزشکی، مراقبت‌های ضروری و آسایش سایر بیماران، حتی‌الامکان برای انجام فرایض مذهبی بیماران و ایجاد فرصت برای خانواده محتضر، شرایط لازم را فراهم آورند. ماده ۱۸ – وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌تواند با حفظ مسئولیت، همه یا بخشی از وظایف خود پیرامون اجرای قانون و این آیین‌نامه را به شورا تفویض نماید.